

Nr 99.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola; given Stockholms slott den 27 februari 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och jordbruksdepartementen anför herefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge följande:

I underdånig skrivelse den 15 februari 1941 anhöll styrelsen för Stockholms högskola om rätt för högskolan att tills vidare till och med den 30 juni 1945 anställa filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen och statsvetenskaplig examen i ämnet meteorologi, så länge docenten vid högskolan T. H. P. Bergeron enligt honom vederbörligen meddelat förordnande såsom lärare vid högskolan förestode den med nämnda examina förknippade undervisnings- och examinationsskyldigheten i detta ämne.

Genom beslut den 5 september 1941 biföll Kungl. Maj:t efter vederbörandes hörande den gjorda framställningen.

Sedermera har styrelsen för Stockholms högskola anhållit om statsbidrag till undervisningen i meteorologi.

1. Framställningen om examensrätt.

Till stöd för sin framställning om examensrätt i ämnet meteorologi anförde styrelsen för Stockholms högskola:

Ämnet meteorologi hade under senare år tillvunnit sig allt större intresse särskilt som följd av den civila luftfartens och det militära flygets mycket snabba utveckling. Flygvapnet hade under nu pågående krig intagit en dominerande ställning. För all flygning vore en tillförlitlig väderlekstjänst med god prognostik en nödvändig förutsättning. Allmänt bekant vore också den mycket stora uppmärksamhet, som de krigförande länderna ägnat denna del av meteorologien och vilken utomordentlig betydelse den haft. Hösten 1940 hade överbefälhavaren för rikets försvarskrafter framlagt ett förslag, som syftade till att utbryta den militär-meteorologiska informationstjänsten ur statens meteorologisk-hydrografiska anstalt och att anförtro den militära väderlekstjänsten åt ett särskilt, chefen för flygvapnet underställt organ, kallat den militära väderlekscentralen. Av förslaget framginge att en ökad akademisk undervisning i meteorologi, särskilt väderleklära, vore nödvändig, vilket också av flygvapnets representanter kraftigt understrukits för högskolans företrädare.

Intresset knötes härvid icke blott till utbildning av personer, som upprätthölle befattningar inom den militära väderlekscentralen och vid de särskilda militära förbanden, utan även och i lika hög grad gällde den personer, som skulle handhava väderlekstjänsten för den civila flygtrafiken.

Meteorologiens betydelse för många grenar av vårt lands näringsliv, särskilt för jordbruket, fisket och sjöfarten vore också allmänt känd och erkänd.

Väderlekläran framträdde som en del av meteorologien, som vore särskilt viktig för vårt land med dess stora utsträckning i norr—söder. Ett omfattande forskningsarbete krävdes för klarläggandet av vårt lands väderleksförhållanden, förändringarna hos dessa och orsakerna därtill.

Lämpligaste platsen för undervisning och forskningsarbete av ifrågavarande slag inom ämnet meteorologi med särskild hänsyn till väderlekläran vore utan tvivel Stockholm och dess högskola, då direkt förbindelse fordrades med den utrustning och erfarenhet, som finnes hos statens meteorologisk-hydrografiska anstalt och hos den militära väderlekscentralen, samt med de dagliga arbeten, som där utfördes. För de elever, som för sitt blivande kall som militärmeteorologer fordrade även annan utbildning, vore vistelse i Stockholm också nödvändig.

Enligt vad högskolan inhämtat hölle såväl vederbörande militära myndigheter som statens meteorologisk-hydrografiska anstalt före, att det föreläge ett ofrånkomligt behov av ökad undervisning i meteorologi och dess praktiska tillämpning. Statsmeteorologen Bergeron, som sedan 1935 vore docent i meteorologi vid Stockholms högskola, vore fullt kompetent för upprätthållande av en lärartjänst i meteorologi, särskilt väderleklära, och vore villig ställa sig till förfogande.

Över nämnda framställning avgåvos yttranden av vederbörande universitetsmyndigheter och av *statens meteorologisk-hydrografiska anstalt*.

Filosofiska fakulteten och *det större akademiska konsistoriet i Uppsala*, åberopade *matematisk-naturvetenskapliga sektionens* yttrande, vari sektionen ansåg sig förhindrad biträda högskolestyrelsens framställning.

Sektionen underströk den växande betydelsen av ämnet meteorologi såväl för vissa grenar av landets näringsliv som för det militära och civila flygväsendet. Sektionen fann det vidare uppenbart, att tillgången till meteorologer med grundlig utbildning i ämnet måste ökas för att tillgodose det växande behovet av nya befattningar, som krävde meteorologisk utbildning, och detta särskilt då det gällde väderlekstjänsten för det civila och framförallt för det militära flygväsendet. Sektionen anförde vidare bland annat.

Då det sålunda här kunde anses föreligga ett statligt behov av största betydelse, funne sektionen det synnerligen anmärkningsvärt, att i högskolestyrelsens skrivelse, som tillkommit efter samråd med två statliga organ, meteorologisk-hydrografiska anstalten och flygstaben, icke nämnts något om de möjligheter, som staten redan förfogade över för att tillgodose kraven på ett ökat antal akademiskt utbildade meteorologer. Sektionen syftade härvid på den vid Uppsala universitet sedan år 1878 befintliga professuren i meteorologi, den enda i landet, och den till denna professur knutna institutionen. Utan att taga hänsyn till dessa redan befintliga statliga resurser föresloges, att kraven på ökat antal akademiskt utbildade meteorologer skulle tillgodoses genom införande av examination och ökad undervisning för lägre akademiska examina vid en icke statlig läroanstalt, vartill komme att man syntes förvänta, att de högskolan härigenom åsamkade kostnaderna skulle bestridas av statsmedel.

Enligt sektionens mening måste den akademiska undervisningen i meteorologi läggas så, att lärarutbildningen och bibringandet av den nödvändiga grunden för förutsättningslös vetenskaplig forskning icke bleve lidande, men att å andra sidan icke heller undervisningen i väderleklära för praktiska mål åsidosattes. Detta innebure, att naturligtvis en i möjligaste mån allmän översikt av alla meteorologiens delar måste inhämtas för de lägre examina i meteorologi. Särskilt viktigt vore, att en säker teoretisk grund lades för fortsatta studier och för förståelsen av de företeelser, som sammanfattades under benämningen väderleken, eller med andra ord av väderlekläran, vilken över huvud taget icke kunde studeras eller förstås utan denna grund. Meteorologien omfattade numera mycket väl avgränsade områden, av vilka kunde framhållas luftenlektricitet, meteorologisk optik, klimatologi, aerodynamik, aerologi, atmosfärisk termodynamik, vilka samtliga vore av större eller mindre betydelse för en rätt förståelse av väderleken och förutsättningarna för prognostisk verksamhet. En mycket viktig och ofta förbisedd del av meteorologien vore även en grundlig instrumentkännedom. Övning i skötseln av åtminstone de allmännast förekommande instrumenten inom alla meteorologiens områden borde fordras för även lägre examina inom ämnet.

De uppgifter, som en akademisk lärare i meteorologi hade att fylla, vore alltså synnerligen fordrande och måste helt kräva sin man. Läraren måste även till sin disposition ha resurser för sin undervisning, en institution, som möjliggjorde en effektiv såväl praktisk som teoretisk utbildning av de inom ämnet studerande. Till denna institution måste anslutas ett observatorium

så beläget, att i möjligaste mån lokala inflytanden icke gjorde sig gällande, och att en direkt beröring med studerade problem ernåddes.

Den meteorologiska institutionen i Uppsala vore sedan gammalt i stort sett organiserad efter de principer, som enligt sektionens mening borde gälla för den akademiska undervisningen i meteorologi. Sedan 1936 förelåge dessutom förslag om en betydlig utvidgning och modernisering av denna institution. Medel för det föreslagna nya observatoriet hade äskats på tilläggsstat för budgetåret 1940/41 och den större med laboratorier och andra utrymmen föreslagna institutionsbyggnaden hade sedan 1936 varje år uppförts på universitetets budgetlista och tillstyrkts av universitetskanslern. Den utvidgning, som föreslagits, vore av den art, att den förmådde möta även en mycket stor tillströmning av studerande inom ämnet meteorologi. Redan nu syntes hinder icke möta för utvidgning av undervisningen och hållandet av eventuellt påtänkta kurser för utbildning av flygmeteorologer eller andra för praktisk verksamhet avsedda meteorologer.

Sektionen kunde ej inse, att den av Kungl. Maj:t i propositionen 1941: 190 förordade organisationen av den militära väderlekstjänsten, som innebure, att för utövande av den militära väderlekstjänsten en särskild avdelning, benämnd militär-meteorologiska avdelningen, skulle inrättas inom meteorologisk-hydrografiska anstalten, i och för sig innebure så stor personalökning, att den kunde påfordra införande och anställande av examina i meteorologi med statens understöd vid Stockholms högskola.

Sektionen vore ense med högskolestyrelsen, då denna i fråga om väderlekslära framhölle denna del av meteorologien som särskilt viktig för vårt land och att ett omfattande forskningsarbete krävdes för klarläggande av landets väderleksförhållanden. Sektionen kunde emellertid ej dela styrelsens uppfattning, att Stockholm med dess högskola skulle vara lämpligaste platsen för förläggning av ett dylikt forskningsarbete. Sektionen kunde ej finna det antagligt, att statens meteorologisk-hydrografiska anstalt skulle kunna användas såsom institution för speciell akademisk forskning och undervisning inom meteorologien, ett ändamål vartill den icke avsetts och för vilket den följaktligen icke organiserats. De för dessa speciella forskningsarbeten erforderliga observationerna syntes även kräva vida mer ostörda atmosfäriska förhållanden än de, som vore rådande över en storstad, varför följden måste bli den, att observationerna i fråga måste komma att kräva ett meteorologiskt observatorium på lämplig plats tillräckligt långt utanför huvudstaden.

Ett realiserande av högskolestyrelsens förslag måste medföra dubbelkostnader för staten, något som man avsett att undvika genom införande av riksgiltighet för tentamensbetyg, eftersom det vid universitetet i Uppsala funnes en meteorologisk institution, som hade möjlighet mottaga ett betydligt ökat antal studerande för akademisk examen.

Sektionen ansåge det uteslutet, att en undervisning i meteorologi, som skulle leda till akademisk examen, skulle på ett tillfredsställande sätt kunna bestridas av en lärare, som därtill visserligen vore kvalificerad men som även hade att uppehålla en annan enligt sektionens uppfattning synnerligen krävande statsbefattning.

Med anledning av vad de akademiska myndigheterna i Uppsala sålunda och i övrigt anfört framhöll *högskolans styrelse* i skrivelse den 18 juli 1941 till universitetskanslern bland annat.

Sektionen hade funnit det anmärkningsvärt, att i styrelsens framställning ingenting nämnts om den undervisningsskyldighet, som skulle vara förenad med den föreslagna lärartjänsten. Det vore självfallet att undervisningen skulle ske efter samma grunder, som gällde för Stockholms högskolas ordinarie och tillförordnade lärare, d. v. s. två offentliga föreläsningar i veckan samt den undervisning och handledning som för lärjungarnas studium vore av nöden. Den senare innebure enligt framlagt förslag om examensfordringarna praktiska övningar med sammanlagt omkring 60 timmar under höstterminen och omkring 80 timmar under vårterminen. Dessutom skulle givetvis i förslaget icke särskilt nämnda seminarieövningar hållas, vilkas antal delvis finge bli beroende av antalet deltagare, men som borde äga rum minst två gånger i månaden, d. v. s. sammanlagt 12 gånger under läsåret.

Därest den planerade utvidgade undervisningen i meteorologi vid högskolan komme till stånd, hade den tillämnade innehavaren av lärarbefattningen, docenten Bergeron, för avsikt att ansöka om erforderlig tjänstledighet från sin tjänst vid meteorologisk-hydrografiska anstalten. Anstalten hade genom sin överdirektör utfäst sig att tillstyrka en sådan ansökning.

Undervisningen i meteorologi med särskild vikt lagd på den synoptiska delen av ämnet måste till en mycket väsentlig del grunda sig på det material av svenska — och under fredstid internationella — observationer, som dagligen komme statens meteorologisk-hydrografiska anstalt telegrafiskt tillhanda, och som dessutom därstädes vore lätt och instruktivt tillgängligt i form av analyserande väderlekstakort för löpande och gångna år. Likaså vore forskningen i synoptisk meteorologi till stor del beroende av detta material och framförallt av de cirka 800 svenska stationernas originalobservationer, vilka förvarades vid anstalten och ojämförligt lättast kunde utnyttjas där. På grund av den framstående kompetens, som funnes vid anstalten och framförallt på grund av nämnda där tillgängliga material, vore det nödvändigt, att ett intimt samarbete komme att äga rum med denna institution.

Att Stockholms temperatur- och siktförhållanden i viss grad vore påverkade av storstadförhållandena kunde icke göra observationerna mindre ägnade att tjäna undervisningssyften. Av vida större betydelse vore, att i Stockholm de dagliga observationerna omedelbart kunde konfronteras med den synoptiska kartans analys av väderleksläget och med de sonderingar av de högre luftlagrens temperatur och fuktighet, som under normala förhållanden utfördes flera gånger i veckan vid Stockholm, dels av militärflyget, dels av flygväderlekstjänsten vid Bromma.

De förändringar i det av överbefälhavaren för rikets försvarskrafter framlagda förslaget angående den militärmeteorologiska informationstjänsten, som inginge i propositionen 1941:190, vilken proposition av riksdagen antagits, vore av organisatorisk natur. Det antagna förslaget underströke enligt styrelsens förmenande behovet av en ökad undervisning särskilt i praktisk meteorologi i Stockholm. Hänsyn finge uppenbarligen ej tagas blott till den obetydliga personalökning som omedelbart skedde genom det antagna organisationsförslaget. Framförallt måste beaktas det ökade behov av meteorologiskt utbildad personal, som framtiden kunde beräknas föra med sig vid anstalten och vid försvarsmakten, särskilt vid de civila och militära flygplatserna.

Många av de studerande, som kunde väntas begagna sig av den föreslagna undervisningen, syntes komma att ha sina tjänster i Stockholm — särskilt förordnanden vid flygväderlekstjänsten i Bromma och vid den militära

väderlektjänsten å Kungsholmen — och för sin utkomst vara bundna till denna ort.

Gentemot matematisk-naturvetenskapliga sektionens mening att realisandet av styrelsens förslag skulle fordra dubbelkostnader för staten ville styrelsen erinra om den av *professorn E. Du Rietz* i av honom avgiven reservation till sektionens yttrande citerade motiveringen till inskränkningen av den undervisningsskyldighet, som åvilade professorn i meteorologi i Uppsala. Med hänsyn till vad däri anförts syntes någon motsvarighet till den vid högskolan planerade forskningen och undervisningen icke utan kostnader för staten kunna komma till stånd vid Uppsala universitet.

Du Rietz hade i den av styrelsen återopade reservationen, i vilken han tillstyrkt styrelsens framställning om examensrätt i meteorologi, anfört bland annat.

Undervisningsskyldigheten för professorn i meteorologi vid universitetet i Uppsala vore inskränkt till 34 föreläsningar under läsåret utöver den handledning han såsom föreståndare för den meteorologiska institutionen vid universitetet hade att meddela de studerande. Denna alltsedan den 22 november 1878 rådande och för varje ny innehavare av professuren förnyade begränsningen av undervisningsbördan vore i Kungl. Maj:ts brev den 29 oktober 1909 motiverad med »att redan vid ifrågavarande befattnings tillkomst upprätthållandet av observationsverksamheten och det öfriga vetenskapliga arbetet i meteorologiska institutionen varit det som i första hand afsetts, att arbetet å institutionen fortfarande vore lika betungande för föreståndaren som vid tiden för Hildebrandssons utnämning, samt att den föreläsningsskyldighet, som gällt under hans tid, icke kunde höjas utan att den praktiska och vetenskapliga verksamheten vid institutionen skulle bliva lidande».

Statens meteorologisk-hydrografiska anstalt förordade livligt ifrågavarande framställning och förklarade sig i alla delar instämma i de synpunkter, som framförts av högskolestyrelsen.

Det vore för anstalten av största betydelse, att en undervisning i praktisk meteorologi och särskilt i synoptisk meteorologi och väderlektlära komme till stånd och att detta skedde i närmaste anslutning till anstaltens verksamhet. För att undervisningen skulle kunna ske i den samverkan med anstalten, som vore nödvändig, vore det ett ofrånkomligt villkor att undervisningen förlades till Stockholm. Detta krav hade efter samråd med anstalten utförligt motiverats av högskolestyrelsen. Nödvändigt vore även, att ledaren av denna undervisning ägde utbildning och tillräcklig erfarenhet i fråga om praktisk prognosverksamhet. Det gällde nämligen i fråga om denna undervisning icke så mycket en utbildning för den »speciella akademiska forskning», angående vilken matematisk-naturvetenskapliga sektionen syntes vara av den uppfattningen, att den vore väsensskild från den vetenskapliga verksamhet som anstalten bedreve, utan det gällde, från anstaltens synpunkt sett, främst en utbildning för ett effektivt bedrivande just av anstaltens praktiska och vetenskapliga uppgifter. Då den ojämförligt största delen av landets meteorologer vore knuten till eller avsäges att knytas till anstalten, vore det av vikt, att en på anstaltens uppgifter inriktad undervisning snarast komme till stånd. En sådan undervisning vore ett nödvändigt komplement till den på »speciell akademisk forskning» inriktade undervisningen i Uppsala.

Skulle den föreslagna undervisningen icke komma till stånd, syntes anstalten bli nödsakad att, såsom hittills i viss utsträckning skett, inom sig organisera dylik undervisning, trots de svårigheter som därmed vore förbundna. Endast på så sätt bleve det nämligen då möjligt för anstalten att på tillfredsställande sätt fullgöra sina uppgifter. Det borde i detta sammanhang framhållas, att någon för undervisning i praktisk väderlekslära med prognostik fullt kompetent lärare icke stode att erhålla inom landet utanför anstalten.

Universitetskanslern tillstyrkte framställningen.

Såsom av handlingarna framginge råde enighet därom att det civila och militära flygväsendets utomordentliga utveckling under senare år ställde ökade krav på akademisk undervisning och utbildning i meteorologi och dess praktiska tillämpning. Det kunde synas ligga närmast till hands att, såsom matematisk-naturvetenskapliga sektionen i Uppsala förordat, tillgodose detta intresse genom att hänvisa de studerande till den meteorologiska institutionen vid Uppsala universitet. Under mer ordinära förhållanden skulle kanslern finna en sådan utväg mest ändamålsenlig, helst någon utredning icke föreläge angående erforderligt statsanslag för den tilltänkta undervisningen vid Stockholms högskola. Emellertid syntes det under nuvarande förhållanden vara synnerligen angeläget att, i enlighet med yrkanden från såväl flygvapnets som den meteorologisk-hydrografiska anstalts sida, undervisning och examination för lägre examina i meteorologi anordnades även i Stockholm. Vad undervisningen anginge, hade Bergeron redan tidigare bedrivit sådan i egenskap av docent vid högskolan. Om hans utmärkta kompetens som lärare och examinator kunde något tvivel ej råda.

Som nämnts har Kungl. Maj:t bifallit den av högskolans styrelse gjorda ansökningen.

2. Framställningen om statsanslag.

Högskolans styrelse har i underdånig skrivelse den 17 november 1941 hemställt, att till styrelsens förfogande måtte ställas ett belopp av 9,000 kronor per år för undervisningen i meteorologi vid högskolan.

Viss undervisning i meteorologi med särskild hänsyn till väderleksläran hade från och med hösten 1937 upprätthållits vid högskolan av docenten Bergeron med stöd av privata donationsmedel. Dessa medel möjliggjorde även undervisning i enlighet med de fastställda fordringarna under läsåret 1941/42, men vid dettas slut hade de fem år, för vilka medel donerats, gått till ända.

Under nu rådande förhållanden kunde enskilda medel icke anskaffas för ifrågavarande behov. Upprätthållandet av dylik undervisning vore emellertid såsom framginge av styrelsens ovan omförmälda skrivelser och statens meteorologisk-hydrografiska anstalts yttrande samt av uttalanden särskilt från flygvapnets representanter ett rent statsintresse, och initiativet i saken hade också direkt utgått från militärt håll. Styrelsen finge därför hemställa, att offentliga medel ställdes till dess förfogande för undervisningens upprätthållande efter utgången av innevarande läsår.

Vad arvodet för läraren i ämnet beträffade syntes det principiellt böra utgå efter samma grunder, som gällde för t. f. professorer vid högskolan, d. v. s. med 9,000 kronor per år. Med hänsyn till att undervisnings- och exa-

minationsskyldigheten icke omfattade filosofie licentiatexamen och att vederbörande lärare samtidigt bedreve delvis likartad vetenskaplig verksamhet vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, syntes arvodet emellertid kunna reduceras något men dock ej sättas lägre än till 7,000 kronor för läsår. För amanuens och tillfällig arbetshjälp vid skötseln av kurserna i instrumentlära, väderleksobservationer och kartritning erfordrades ett belopp av 1,000 kronor per år, och ett lika stort belopp behövdes för utgifter av expensnatur.

Institutionen för meteorologi vore nu provisoriskt inrymd tillsammans med den geografiska institutionen i dennas lokaler på Observatoriekullen. Styrelsen komme dock att så snart sig göra läte till institutionens förfogande ställa särskilda lokaler på samma plats. Behovet av instrument kunde tills vidare fyllas genom att den av statens meteorologisk-hydrografiska anstalt tillhöriga meteorologiska stationen på Observatoriekullen kunde utnyttjas för undervisningsändamål och genom att vissa instrument, som icke funnes vid denna station, kunde lånas från anstalten. Dennas laboratorium kunde därjämte tills vidare utnyttjas för vissa meteorologiska övningar. Om de belopp, som tarvades för inredning av de nya lokalerna samt för önskvärd anskaffning av egna meteorologiska instrument, icke kunde anskaffas på annat sätt, ämnade styrelsen framdeles inkomma med framställning om beviljande av härför erforderliga medel.

Universitetskanslern har tillstyrkt, att statsmedel ställes till förfogande för ifrågavarande ändamål. Kanslern, som i övrigt icke haft något att erinra emot de begärda beloppen, har ansett, att det beräknade arvodet till Bergeron i egenskap av lärare, 7,000 kronor, kunde reduceras till 6,000 kronor. Då Bergeron innehade befattning såsom statsmeteorolog vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, bleve lärarbefattningen vid högskolan icke någon heltidstjänst såsom fallet i allmänhet vore med de av högskolan nämnda befattningarna såsom t. f. professorer. Föreskrifter rörande undervisningen syntes böra fastställas av kanslern.

Statskontoret har bestämt avstyrkt framställningen.

Spörsmålet om ett understödande med statsmedel av den vid Stockholms högskola bedrivna verksamheten hade tidigare varit föremål för behandling inom statskontoret. Ämbetsverket hade således den 2 december 1939 avgivit utlåtande över en av högskolans styrelse gjord hemställan om ett årligt statsbidrag å 300,000 kronor.

I berörda ärende hade kanslern för rikets universitet framhållit, bland annat, att vid prövning av framställningen måste hållas i minnet, att högskolan tillkommit och utvecklats genom privata donationer och under Stockholms stads kraftiga och intresserade medverkan, under det att statsmakterna icke haft något inflytande på dess utbyggnad i olika riktningar. Högskolan fullgjorde visserligen en ur det allmännas synpunkt synnerligen viktig uppgift inom den vetenskapliga forskningen och undervisningen, men det vore icke säkert eller ens sannolikt, att, därest den varit en statlig institution, de riktlinjer för dess expansion hade följts, som i verkligheten varit vägledande. Inom vissa ämnesområden hade de studerande kunnat utan olägenheter hänvisas till något av universiteten, utan att några extra kostnader för staten hade föranletts därav. Nämnda förhållande måste givetvis vid bedömandet av frågan om statens övertagande av ett avsevärt finansiellt engagement i högskolans framtida verksamhet inverka på omfattningen av och formen för

statens bidrag. Staten borde sålunda icke lämna sitt bidrag under en form, som föranledde högskolan att räkna med statens framtida ansvar för de oberäknliga och ständigt växande materiel- och personalanslagen vid de naturvetenskapliga institutionerna.

Det vore enligt kanslerns mening naturligt med hänsyn till högskolans tillkomst och hittillsvarande historia, att i första rummet Stockholms stad, såsom hittills skett, inskrede och medverkade till en förbättring av högskolans ekonomiska ställning. Kanslern hade dock ansett det rimligt, att även staten — med hänsyn till den brydsamma ekonomiska situationen för högskolan — gäve ett kontinuerligt bidrag till densamma. Högskolans betydande roll inom vårt lands vetenskapliga odling hade synts kanslern motivera ett sådant bidrag. Vid bedömandet av den skäligen storleken av ett statsanslag hade kanslern utgått ifrån att anslaget icke skulle avse att bereda ökade medel till olika ändamål eller nya professurer utan åsyfta att konsolidera den nuvarande ställningen och sålunda möjliggöra eller underlätta för högskolan att få sin budget balanserad.

I sitt utlåtande i ärendet hade statskontoret i likhet med kanslern understrukit de betänkligheter, som måste resas mot ett ekonomiskt ingripande från statsmaktens sida beträffande ifrågavarande verksamhet, och framhållit, att särskild uppmärksamhet borde ägnas frågan om de konsekvenser för statsverket, som ett bifall till framställningen kunde föra med sig. I sistnämnda avseende hade statskontoret erinrat, att liknande framställningar med säkerhet skulle kunna förväntas icke endast från Göteborgs högskola utan även från handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg, som åtnjöte allenast mycket obetydliga statsbidrag. Vidare hade statskontoret uttalat, att tillräckligt bärande skäl icke föreläge för ett understödande av högskolan av den anledningen, att dess förmögenhetsförvaltning på grund av räntefall givit sämre utbyte. Icke heller förefunnos skäl att bereda högskolan bidrag för möjliggörande av ökade anslag för olika ändamål. En förutsättning för bidrag från statens sida i sådant syfte borde nämligen vara, att det ur statsverkets synpunkt kunde anses nödvändigt eller i varje fall önskvärt att på ifrågavarande område i sådan utsträckning utvidga den verksamhet, som redan bedreves vid landets båda statsuniversitet, att utvidgningen icke lämpligen kunde eller borde ske vid dessa läroanstalter. Då sådana förutsättningar icke syntes föreligga i ärendet, hade statskontoret avstyrkt bifall till högskolans hemställan. Framställningen syntes ännu icke ha slutligt avgjorts.

I anslutning till den uppfattning, varåt statskontoret sålunda givit uttryck, ville ämbetsverket ytterligare framhålla, att vägande principiella invändningar — i all synnerhet under rådande exceptionella förhållanden — måste riktas mot att staten på undervisningens område utökade sin ekonomiskt understödande verksamhet beträffande enskilda läroanstalter i sådana fall, där statliga undervisningsmöjligheter vore tillfinnandes och utan allvarliga olägenheter kunde utnyttjas.

I yttrande den 16 maj 1941 i fråga om examensrätt för Stockholms högskola i ämnet meteorologi hade matematisk-naturvetenskapliga sektionen vid Uppsala universitet, vars yttrande åberopats av filosofiska fakulteten och större akademiska konsistoriet, bland annat uttalat, att intet hinder syntes möta för utvidgning av undervisningen i meteorologi och hållandet av eventuellt påtänkta kurser för utbildning av flygmeteorologer eller andra för praktisk verksamhet avsedda meteorologer.

Av statens meteorologisk-hydrografiska anstalts skrivelse till universitetskanslern den 13 augusti 1941 syntes vidare framgå, att avsikten med den till Stockholms högskola förlagda undervisningen främst vore att i kompletterande syfte utbilda meteorologaspiranterna för huvudsakligen anstaltens praktisk-vetenskapliga uppgifter. Undervisningen vid högskolan skulle härutinnan ersätta en hittills vid anstalten bedriven utbildning.

Då således vetenskaplig undervisning i meteorologi i erforderlig utsträckning kunde meddelas vid universitetet i Uppsala, och då den praktiska utbildning, som därutöver kunde vara erforderlig, enligt statskontorets mening borde — såsom hittills — försiggå vid meteorologisk-hydrografiska anstalten, kunde statskontoret icke finna bärande skäl föreligga för att bevilja Stockholms högskola statsanslag för undervisning i meteorologi. Ämbetsverket finge för den skull och med hänsyn till de principiella betänkligheterna ävensom till konsekvenserna av ett bifall till framställningen bestämt avstyrka densamma.

I detta sammanhang torde böra erinras om föreliggande förslag om utvidgning och modernisering av den meteorologiska institutionen i Uppsala. En närmare redogörelse för nämnda institutions byggnadsfrågor har lämnats i propositionerna 1938:275, sid. 266 ff., 1939:242, sid. 200 ff. och 1941:2, sid. 291 ff.

Av denna redogörelse framgår bland annat, att byggnadsarbetena uppdelats i två etapper. Den första byggnadsetappen skulle omfatta uppförande av ett nytt *meteorologiskt observatorium* utanför Uppsala i stället för det nuvarande, som av olika skäl ansetts otillfredsställande. För uppförande av detta observatorium anvisade 1941 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag (B) av 90,000 kronor. Byggnadsritningarna till observatoriet ha underkastats granskning av 1940 års civila byggnadsutredning. Ärendet är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Till den andra byggnadsetappen hade ursprungligen hänförts om- och tillbyggnad av själva *institutionsbyggnaden*. Byggnadsstyrelsen har emellertid sedermera i stället ifrågasatt nybyggnad. Vid anmälan föregående år av meteorologiska institutionens byggnadsfrågor uttalade jag, att jag ansåg, att meteorologiska institutionens lokalfråga borde med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört underkastats förnyad prövning från universitetsmyndigheternas sida.

I sitt i det föregående refererade yttrande har matematisk-naturvetenskapliga sektionen framhållit, att den föreslagna utvidgningen av meteorologiska institutionen i Uppsala vore av den art, att den förmådde möta även en mycket stor tillströmning av studerande inom ämnet meteorologi.

Den snabba utveckling, som det civila och militära flygväsendet det senaste decenniet genomgått och alltjämt genomgår, har givit väsentligt ökad betydelse åt meteorologien såsom vetenskap och akademiskt läroämne. Framför allt har den gren av meteorologien, som sammanfattas under benämningen väderlekslära, trätt i förgrunden genom sin stora praktiska betydelse för flyg-

väsendet. Den civila och militära väderlektjänstens centralorganisation är den i Stockholm belägna meteorologisk-hydrografiska anstalten, som till sig knutit den ojämförligt största delen av landets meteorologer. Anstalten har med styrka hävdad, att utbildningen av meteorologer för praktisk tjänst borde ske i närmaste anslutning till anstaltens verksamhet. Onekligen synas goda skäl tala för denna ståndpunkt, och det är med hänsyn härtill naturligt, att anstalten inlett samarbete med Stockholms högskola, då det gällt att tillfredsställa det ökade behovet av utbildade meteorologer. Kungl. Maj:t har även funnit skäl föreligga att tillerkänna högskolan viss examensrätt i ämnet meteorologi. Å andra sidan kan icke heller den av universitetet i Uppsala hävdade uppfattningen fränkännas betydelse. Från detta håll göres gällande, att den meteorologiska institutionens i Uppsala examenskapacitet vore fullt tillräcklig för att möta det ökade behovet av meteorologer, i vart fall efter förverkligandet av föreliggande planer på utvidgning och modernisering av Uppsalainstitutionen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår har vid Stockholms högskola från och med hösten 1937 med stöd av privata donationsmedel upprätthållits viss undervisning i meteorologi med särskild hänsyn till väderleksläran. Med utgången av innevarande läsår ha emellertid de fem år, för vilka medel donerats, gått till ända, och högskolans styrelse har, då under nuvarande förhållanden enskilda medel icke kunde anskaffas, hemställt, att ett årligt anslag av 9,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för undervisningens upprätthållande. Ansökningen har tillstyrkts av universitetskanslern med den ändringen, att kanslern ansett anslaget böra bestämmas till 8,000 kronor.

För egen del har jag icke funnit den föreliggande utredningen giva tillräckligt underlag för ett definitivt ställningstagande till den föreliggande frågan, huruvida staten bör för framtiden genom statsbidrag stödja undervisningen i meteorologi vid Stockholms högskola. Härför erfordras enligt min mening en mera ingående utredning av frågan, huru den akademiska undervisningen i meteorologi lämpligen bör ordnas, än den som för närvarande föreligger. I avvaktan på resultatet av en dylik utredning finner jag emellertid med hänsyn till de särskilda krav på undervisning i ämnet, som det militära och civila flygväsendets utveckling särskilt under nuvarande förhållanden ställer, önskvärt, att undervisningen i meteorologi vid Stockholms högskola icke avbrytes på grund av brist på medel. Jag är därför beredd att i anslutning till kanslerns förslag tillstyrka, att för ändamålet ett anslag av 8,000 kronor ställes till högskolestyrelsens förfogande för budgetåret 1942/43.

Då vad jag förordat sålunda är att anse såsom en tillfällig åtgärd, bör ett bifall härtill givetvis icke tillmätas någon prejudicerande betydelse för bedömning av den av statskontoret berörda frågan om statsbidrag till Stockholms högskolas verksamhet i allmänhet, till vilken fråga jag icke är beredd att i förevarande sammanhang taga ställning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Bidrag till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola* för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 8,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
C. A. Charpentier.